

Pierre Frank:

Om Kronstadtopproret 1921

Upproret i Kronstadt 1921 är en händelse under den ryska revolutionen som då och då ger upphov till politiska diskussioner. De uppstår oftast i samband med att den politik som Kreml eller dess satellitstater för, leder till olust eller kriser inom kommunistpartierna eller deras periferi. Ett exempel på detta var när sovjetiska trupper invaderade Tjeckoslovakien i augusti 1968.

De som driver kampanjer kring Kronstadt har i allmänhet ett mycket enkelt tema: de elaka bolsjevikerna, de elaka kommunisterna, mördar arbetare och krossar friheten. Det började med Kronstadt. Det är Lenin och Trotskij som bär skulden. Stalin och hans efterträdare följde bara i deras fotsteg.

Vid en första anblick kan det se ut som en paradox att kampanjerna om Kronstadt betydligt oftare riktar sig mot Lenin och Trotskij än mot dagens stalinistiska brott, som tenderar att hamna i bakgrunden. Men det är bara vid en första anblick. Kampanjerna inleds när missnöjet ökar inom kommunistpartierna, och syftet med dem är inte att upprätta den historiska sanningen. Det politiska syftet är tvärtom att försöka få personer som påverkas av krisen att orientera sig i riktning mot reformism eller småborgerlig liberalism, istället för att dras till den verkliga bolsjevismen, som har hållits vid liv av Fjärde internationalen och dess sektioner.

De skrifter av Lenin som finns i denna bok härstammar från perioden kring upproret, och pekar i huvudsak på vilka riskerna var. Av Trotskijs bidrag kommer närmare hälften också från denna period. Övriga skrevs vid tiden för Stalins Moskvarättegångar, där "Kronstadtaffären" utnyttjades mot Trotskij, som var huvudåtalad. Hans artiklar besvarar därför först och främst argumenten från de som försvarade revolten i Kronstadt.

Vi tänker i denna inledning göra en kort genomgång av Kronstadtopproret. I sin **Ryska revolutionens historia** säger Trotskij att inställningen, att den franska – och därmed även den ryska – revolutionen måste betraktas i sin "helhet", "i bästa fall enbart var en skicklig undanflykt."

Den ryska revolutionen genomgick olika faser: utvecklingen innan maktövertagandet, inbördeskriget, den Nya ekonomiska politiken, och även de olika stadierna av förfall. Under revolutionens mest ärorika period tvekade inte ledarna att erkänna sina misstag och felaktigheter. Ett exempel är Lenins erkännande att han hade misstagit sig angående offensiven mot Warszawa 1920.¹ Även om vi är fullständigt solidariska med Lenins och Trotskijs verk, så tvekar vi inte att utifrån vårt historiska perspektiv kritiskt bedöma sovjetledningens analyser och beslut vid tiden för Kronstadthändelserna. Vi är inte rädda för att en sådan genomgång skulle förringa oktoberrevolutionens legitimitet eller fläcka ner dess ledares minne.

Först tänker vi skissera läget i Sovjetrepubliken vid tidpunkten för Kronstadtopproret, varefter vi tar upp de bolsjevikfientliga argument som finns i två böcker om Kronstadt som skrivits av anarkister. De är **Kronstadt 1921** av Ida Mett, Stockholm: Federativs förlag, 1969. Den publicerades för första gången på franska 1938 (**La Commune de Cronstadt**). Den andra boken är **Cronstadt 1921, Proletariat contre bolchevism** av Alexander Skirda, som gavs ut 1971. Dessa två böcker är de mest omfattande i ämnet.

Vi kommer sedan att föra en detaljerad diskussion om den amerikanske vetenskapsmannen Paul

1 Röda arméns offensiv mot Warszawa inleddes i slutet av juli 1920. Den föregicks av en diskussion i bolsjevikpartiets politbyrå. Lenin trodde att de polska arbetarna skulle hälsa Röda armén som en befriare. Trotskij argumenterade att det tsaristiska Rysslands tidigare förtryckarroll skulle få de polska arbetarna att betrakta sovjettrupperna som inkräktare. Trotskij argumenterade också mot offensiven utifrån militära synpunkter. Sovjettrupperna led ett svårt nederlag, och de som hade varit för offensiven ändrade uppfattning, även Lenin. Den felaktiga politiken ledde till att man tvingades underteckna ett för Sovjetrepubliken mycket ogynnsamt avtal i Riga 18 mars 1921.

Avrichs bok, som också heter **Kronstadt 1921**. Slutligen ska vi göra vårt bästa för att besvara frågor som den ryska revolutionens anhängare kan ha om upproret på flottbasen i Kronstadt.

De flesta som använder ”fågelskrämman” Kronstadt för att slå mot bolsjevismen skildrar det hela som en isolerad händelse, och bortser från eller underskattar förhållandena i Sovjetrepubliken under perioden innan och under upproret. Inbördeskriget höll just på att ta slut, eller var bara slut i den meningen att de arméer som leddes av de vita generalerna och stöddes av de kapitalistiska staterna hade besegrats eller hade slutat strida – om det var tillfälligt eller ej kunde ingen säga, eftersom arméerna inte var upplösta. Vita trupper ockuperade fortfarande Svarta havskusten nära Georgien. Även i Sibirien fanns en del trupper, som inte evakuerades av den japanska armén förrän i slutet av 1922. Resterna av general Wrangels armé – mellan 70-80.000 soldater – var fortfarande mobiliserad i Turkiet. Med hjälp av den franska regeringen behärskade Wrangel en stor del av den ryska flottan, som låg för ankar utanför Bizerte (Tunisien).

De pågående förhandlingarna om ett engelskt-ryskt handelsavtal och fredsavtalet mellan Sovjetryssland och Polen pekade på att en period av fred kunde vara på väg. Men de på den tiden mycket talrika emigranterna och mäktiga kapitalistiska krafter (främst oljeindustrin som inte ville ge upp sina exproprierade tillgångar vid Kaspiska havet) kämpade mot att avtalen skulle undertecknas, och försökte provocera fram alla möjliga incidenter över hela världen. Så sent som 1923 ställde den brittiska utrikesministern lord Curzon sovjetregeringen inför ett ultimatum. I början av 1921 var alltså bolsjevikerna med rätta benägna att tro att inbördeskriget skulle kunna flamma upp på nytt i kölvattnet på händelser i landet eller vid dess gränser.

På hemmaplan befann sig landet närmast i ett tillstånd av kaos. Industrin stod på randen till sammanbrott, jordbruket hade under flera år blivit eftersatt, ett faktum som flera år efter Kronstadt skulle orsaka svår svält i en stor del av landet. Vid årsskiftet 1920-21 drog väpnade band kring och plundrade nästan överallt. Banden hade stöd från det som återstod av socialistrevolutionärerna, som använde denna märkliga metod för att fortsätta sin kamp mot Sovjetstaten. I denna bok finns ett tal som Lenin höll 24 februari 1921 – det vill säga *12 dagar innan Kronstadtrevolten bröt ut* – och i vilket han i exakta ordalag beskriver landets desperata läge – plundringarna och de uppror som revolutionens fiender provocerade fram.

Vi bör också nämna Antonov-Ovsejenkos långa rapport till Lenin, där han beskrev händelserna i Tambovregionen.² Rapporten var inget propagandanummer, utan en uppsatt ledares lägebedömning för att informera de högsta sovjetmyndigheterna. Även om Tambovregionen drabbades mycket hårdare än andra områden, så var den ingalunda något undantag. Sovjetregeringen hotades av ökande anarki som kunde ha slutat i fullständigt produktionsstopp, oförmåga att försörja städerna och garantera en minimal organisation i dem. Det var i denna situation Kronstadtopproret ägde rum. Händelserna i Kronstadt var i själva verket bara en av många som ägde rum under denna period. Att de blivit så berömda har inte så mycket med det relativt lilla antalet inblandade att göra, som vilka de var – Kronstadtmatroserna.

Den riskabelt försämrade situationen förvärrades av det faktum att hundratusentals soldater hade hemförlovats, och den hade fått bolsjevikpartiets ledning att besluta sig för att överge ”krigskommunismen” till förmån för vad som kallades den Nya ekonomiska politiken (NEP). Den bestod i stora drag av att man upphörde med rekvisitionerna av spannmål, delvis återupprättade en marknadsekonomi och införde naturaskatter på landsbygden. Under de följande två åren bidrog dessa åtgärder till att ställa ekonomin på fötter. Frånsett den tidigare nämnda svältkatastrofen, som var begränsad till ett speciellt geografiskt område, och orsakades av katastrofalt dåliga skördar, så förbättrades livsmedelssituationen för befolkningen både i städerna och på landsbygden.

2 Hela denna rapport finns på ryska och engelska i **The Trotsky Papers, 1917-1922**, som redigerats av historikern Jan M Meijer på samhällshistoriska institutet i Amsterdam.

Kronstadtrevolten ägde rum samtidigt som sovjetregeringen började tillämpa NEP.³ Den bröt ut i samband med öppnandet av kommunistpartiets tionde kongress. En effekt av upproret blev att oppositionen mot NEP inom partiet försvagades, inte bara från Arbetaroppositionens sida, utan även bland breda grupper som fortfarande hade illusionen om att det var möjligt att gå direkt från krigskommunismen till ett verkligt socialistiskt samhälle, och som inte insåg att övergången till socialismen i ett underutvecklat land omgivet av en fientligt kapitalistisk värld skulle bli svårare än vad de stora marxistiska tänkarna hade förutsett.

Kort sagt går det inte att förstå Kronstadtrevolten utan att se till de nationella och internationella sammanhang under vilka den ägde rum. Och det är bara utifrån detta sammanhang som det går att förstå sovjetledningens analys av Kronstadt och deras beslut angående revolten. Det hotfulla internationella läget innebar att den inhemska situationen utsattes för en avsevärd fara. Proletariatet var försvagat. Den största risken var att det skulle bryta ut ett inbördeskrig, där bönderna som under revolutionen och inbördeskriget hade slutit upp bakom proletariatet nu skulle bryta sig loss och utnyttjas av kontrarevolutionen för att störta sovjetstaten.

Om Kronstadtupproret hade fått fortsätta, så kunde det ha fungerat som gnistan som tändar en krutdurk. Bolsjevikerna stod inför följande dilemma: antingen behålla makten över arbetarstaten, eller se kontrarevolutionen inledas i en eller annan politisk förklädnad och sluta med ett kontrarevolutionärt terrorvälde som inte skulle lämna ens det minsta utrymme för demokrati. Även om fascismen ännu inte hade "uppfunnits", så skulle en groende fascism av värsta sort ha blivit ett oundvikligt resultat av ett uppror mot sovjetregeringen i ett Ryssland som hade upplevt frön till fascismen i form av de Svarta hundradena.⁴ Enligt bolsjevikledningens uppfattning skulle de kontrarevolutionära krafterna i landet ingripa öppet med direkt stöd från den internationella kontrarevolutionen om inte Kronstadt snabbt undertrycktes. Kronstadt skulle bli signalen till kontrarevolutionära uppror över hela landet.

Som vi senare ska se, finns det dokument som visar att det fanns grund för denna uppfattning. Man bör också påpeka att personer som Alfred Rosmer och Victor Serge även flera år efter upproret upprätthöll denna uppfattning. De bodde vid den aktuella tidpunkten i Sovjetryssland, och lyssnade av uppenbara skäl med sympati på anarkisternas argument.

Rosmer inledde sin bana som revolutionär syndikalist, och han hade behållit banden till denna miljö. Han var en av de första som reagerade mot symptomen på byråkratisk degenerering. I sin bok **Moskva under Lenin**, som skrevs nästan 30 år efter händelserna, hyste han samma uppfattning som när upproret ägde rum, och han kritiserar Ida Metts bok. Ingen ska påstå att Rosmer lät sin vänskap med Trotskij gå före sanningen: han stödde ingen människa ovillkorligt, och om han hade ansett det vara sin plikt att ändra uppfattning så hade han inte dolt det:

Det var nödvändigt att studera och precisera revoltens natur och framför allt dess orsaker, ty det fanns tydliga sådana. Kronstadt 1921 var inte längre Kronstadt från 1917. I och med att sovjetregeringen flyttat till Moskva hade den tagit en stor del av de militanta med sig. Inbördeskriget hade tagit många. Arbetarförstäderna hade fått släppa till sin beskärda del. Oktoberrevolutionens Petrograd, det Petrograd där revolutionens alla faser utspelat sig gav nu intryck av att vara en huvudstad i onåd som förlorat sin ställning...

Det var bara naturligt att kontrarevolutionära element försökte utnyttja situationen, hålla missnöjet vid liv, förvärra anledningarna till klagomål och skapa ett motstånd mot partiet. Varifrån slagordet 'sovjeter utan bolsjevik' kom är inte lätt att säga, men det lämpade sig mycket väl för

3 Det påstås ofta – felaktigt – att det var Kronstadt som tvingade fram NEP. De åtgärder som utgjorde NEP slogs fast vid centralkommitténs möte 24 februari, det vill säga innan upproret började. Själva termen *NEP*, med eller utan citationstecken, användes inte förrän efter maj 1921. (Se E H Carr, **Ryska revolutionen 1917-23**, del 2.)

4 De Svarta hundradena var namnet på den arkreaktionära och monarkistiska "Ryska Folkunionen", en politisk grupp som under tsarens styre terroriserade revolutionärer och anstiftade antisemitiska pogromer – öa.

att förena regimens motståndare, i synnerhet socialrevolutionärerna, kadetterna och mensjevikerna, som var ivriga att få revansch. Man kan förmoda att det var de som var den tändande gnistan, och genom den propaganda de gjorde för sina krav kunde de nå sjömän och soldater, vilka till allra största delen var unga rekryter från landet, redan förbittrade över den brutala livsmedelsutskrivning de hört talas om i brev hemifrån...

Även om man skulle medge att revolten utgick från arbetare och matrosar som handlade helt självständigt, på eget initiativ och utan samband med kontrarevolutionärer, måste man erkänna att så snart revolten brutit ut strömmade alla bolsjevikernas fiender till: socialrevolutionärer, både höger- och vänsterfraktionen, anarkister och mensjeviker. Den utländska pressen jublade och inväntade inte ens konfliktens aktiva fas innan den beskrev den. Rebellernas program intresserade den sig inte för, men förstod att revolten skulle kunna fullborda vad borgerlighetens förenade ansträngningar inte lyckats genomföra: störta en förhatlig regim vars fall den i många år förgäves väntat på..

De fakta som återges i broschyren [**Kronstadt 1921** av Ida Mett] visar att det är den provisoriska revolutionskommittén som tagit initiativet till militära åtgärder. På grundval av en falsk nyhet skyndade den sig att ockupera strategiska punkter, ta över statliga institutioner etc. Dessa operationer ägde rum den 2 mars, och det var först den 7 mars som regeringen, sedan den förgäves försökt komma fram till en fredlig lösning, måste besluta sig för att ge order om attack. Socialrevolutionärerna hade tagit som sin uppgift att förhindra en sådan fredlig lösning av konflikten. En av deras ledare, Tjernov, som var en av dessa före detta ministrar i koalitionsregeringen som lett februarirevolutionen tillsammans med Kornilov och Kerenskij, utropade: "Låt inte lura er genom att öppna underhandlingar med bolsjevikerna. De vill underhandla enbart för att vinna tid." Det var med stor motvilja som regeringen satte igång den aktion som blivit oundviklig, vilket en av "Arbetaroppositionens" ledare, Lotovinov, vittnar om. Han anlände till Berlin den 21 mars och deklarerade: "De nyheter som den utländska pressen publicerar om händelserna i Kronstadt är mycket överdrivna. Sovjetregeringen är tillräckligt stark för att slå ner rebellerna. Att man dröjt med ingripanden beror på att man vill skydda befolkningen i staden."

Lotovinov hade i onåd skickats till Berlin, och det faktum att han tillhörde "Arbetaroppositionen" ger ett extra värde åt hans deklARATION.⁵

Victor Serge kom från de anarkistkretsar som lutade mot bolsjevismen, och vanns över av oktoberrevolutionens radikalism, men han behöll kontakten med sina forna vänner. Vid en internationell kongress i juli 1936 valdes han in i generalrådet för Rörelsen för Fjärde internationalen (RFI). Under den spanska revolutionen fjärmade han sig från Fjärde internationalen och intog ståndpunkter som ådrog honom hård kritik från Trotskij. Under samma period tvingades Trotskij besvara de anklagelser som riktades mot honom i fråga om Kronstadt, men ändå diskuterar Victor Serge så här om Kronstadt i sin bok **En revolutionärs minnen**:

"Den tredje revolutionen!" sade en del anarkister som var fullproppade med barnsliga illusioner. Men landet var fullständigt utmattat, produktionen nästan avstannad, och det fanns inte längre reserver av något slag, inte ens själsliga. Den elit inom proletariatet som formats i kamp under den gamla regimen var bokstavligen decimerad. Partiet, som svällt ut genom tillströmning av lyckosökare, ingav inget förtroende. Av de andra partierna fanns bara en försvagad och tämligen oduglig ledarkader kvar. De kunde säkert rekonstruera sig på några veckor, men bara genom att samla besvikna, missnöjda, bittra människor kring sig – och inte som 1917 den unga revolutionens entusiaster. Sovjetdemokratien saknade entusiasm, hjärnor, organisation, och den hade bara svältdrabbade och desperata massor bakom sig.

Den folkliga kontrarevolutionen översatte kravet på fritt vald sovjet till kravet på "sovjet utan

5 Alfred Rosmer, **Moskva under Lenin**, Göteborg: Partisanförlaget 1971, s 123-25. (Även på www.marxistarkiv.se.)

kommunister". Om den bolsjevikiska diktaturen föll, skulle vi snart ha kaoset över oss, och med kaoset skulle vi få bonderesningar och blodbad på kommunister, och vips skulle vi ha emigranterna tillbaka och till slut en ny, oundvikligen antiproletär diktatur. Telegrammen från Stockholm och Tallin intygade att emigranterna hyste just sådana förhoppningar. Inom parentes sagt styrkte dessa telegram ledarna i deras avsikt att fort slå ner Kronstadt, kosta vad det kosta ville. Vi resonerade inte i ett tomrum. Vi visste att det bara i det europeiska Ryssland fanns ett femtiotal upprorshärdar bland bondebefolkningen. Söder om Moskva i Tambovdistriktet förfogade en höger-socialrevolutionär lärare, Antonov, som krävde sovjetregimens avskaffande och konstituerande församlingens återupprättande, över en välorganiserad armé på flera tiotal tusen bönder. Han hade förhandlat med de vita. (Tuchatjevskij gjorde slut på detta Vendée⁶ vid mitten av år 1921.) Under dessa förhållanden borde partiet ge vika, erkänna att den ekonomiska regimen var outhärdlig, men inte släppa ifrån sig makten. "Trots sina fel och sina missgrepp" skrev jag, "är bolsjevikpartiet i detta ögonblick den stora, organiserade, kloka och säkra kraft som man trots allt måste lita till. Revolutionen har ingen annan stomme och är inte längre i stånd att förnya sig i grunden."⁷

De ultravänsterister och spontanister som idag återoppar Kronstadt mot Trotskij och Fjärde internationalen har hittat 1921 års Arbetaropposition, och försöker använda den mot oss. Arbetaroppositionen leddes av Kollontaj och Sjljapnikov och bekämpades av Lenin, och den fördömdes politiskt av kommunistpartiets tionde kongress, som hölls mitt under Kronstadtupproret. Vad hade Arbetaroppositionen då för inställning till Kronstadt?

Mycket av denna strömnings kritik innehöll förvisso korrekta observationer angående faran för byråkratisering. Vid flera tillfällen, även under den tionde kongressen, medgav Lenin villigt att dessa observationer var riktiga, och han talade om att arbetarstaten hade byråkratiska deformationer. Man kan kämpa mot den linje som Arbetaroppositionen föreslog för att avhjälpa situationen. Långt från att stöda upproret intog dock Arbetaroppositionen under den tionde kongressen en klart fientlig hållning till Kronstadt, och många av dess medlemmar deltog till och med i striderna för att krossa revolten (som Alfred Rosmer nämner i det tidigare citerade stycket).⁸

Ida Metts och Alexander Skirdas böcker består till största delen av beskrivningar av händelserna och förstahandsuppgifter från personer som deltog i Kronstadtupproret eller från ryska anarkister som stödde det. Författarna lägger fram dessa redogörelser och påståenden utan att en enda gång granska dem kritiskt. Även om vi inte vill ifrågasätta uppgiftslämnarnas goda vilja, så är det ett välkänt faktum att vittnesmål aldrig kan tas som dagens sanning.

De anarkistiska författarna ger själva ofta något förenklade förklaringar. De säger till exempel att Petrogradarbetarna, som hade gått ut i strejk några dagar innan Kronstadtupproret bröt ut, avbröt

6 Vendée är en provins i sydvästra Frankrike, som under den franska revolutionen var fäste för de kontrarevolutionära krafterna – öa.

7 Victor Serge, [En revolutionärs minnen](#), på marxistarkiv.se. Serge har naturligtvis fört fram sina uppfattningar om Kronstadt i fler skrifter: se särskilt *La Vie ouvrière*, nr 152, 31 mars 1922, "La tragique d'une révolution"; nr 159, 19 maj 1922, "Le probleme de la dictature"; nr 182, 3 november 1922, "Dictature et contrarévolution économique". Se även de artiklar som publicerades i *La Révolution prolétarienne*: nr 254 och 257, 10 september och 25 oktober 1937, under rubriken "La Vie et les faits"; nr 277, 25 augusti 1938, "Cronstadt 1921: Défense de Trotsky, response à Trotsky" (under rubriken "La Vie et les faits"). I **The Life and Death of Leon Trotsky**, som han skrev tillsammans med Natalja Sedova Trotskij, tar Serge också upp Kronstadt – PF:s anmärkning.

8 Vi har inte för avsikt att i denna inledning behandla Arbetaroppositionen. Därför ska vi här bara nämna att den för att bekämpa byråkratin lade huvudvikten vid ledningen för fackföreningarna, som för Arbetaroppositionen var arbetarklassens verkliga företrädare – trots att byråkratin tog över där precis som i alla andra apparater. Fackföreningsapparaten blev en del av sovjetbyråkratin och gav den en klar högerinriktning. Arbetaroppositionens politiska svaghet blev snart uppenbar. Varken Sjljapnikov eller Kollontaj deltog senare i någon opposition, och arbetade till och med för Stalin. Kollontaj skrev en artikel som rättfärdigade uteslutningen av vänsteroppositionen vid den femtonde kongressen (publicerad i *l'Humanité* 21 november 1927), och under Stalin var hon i flera år ambassadör i Stockholm. Sjljapnikov försvann under utrensningarna som krossade bolsjevikpartiet. - PF.

sina aktioner istället för att utvidga dem därför att de helt enkelt både hotades och erbjöds eftergifter. Det faller inte författarna in att Petrogradarbetarna hade strejkat av ekonomiska orsaker, utan avsikt att störta regimen, och att de avbröt sin strejk just för att inte bli sammankopplade med en kamp som syftade till just det.

Ytterligare ett exempel är tanken att Kronstadtrebellerna handlade utifrån en rent frihetlig idealism, medan Petrogradarbetarna bara var ynkryggar med strikt ekonomiska strävanden. Även om Ida Mett är mer återhållsam än Skirda, så glömmer hon ändå inte att påpeka att mensjevikerna (som vid denna tidpunkt hade en del anhängare i Petrograd) var splittrade. Även om de fortfarande var fientliga mot bolsjevikerna, så nämnde vissa av dem den kontrarevolutionära fara som kokades ihop i Kronstadt.

Författarna hävdar, att om upproret hade hållit ut, eller om det hade brutit ut två veckor senare, så skulle Kronstadt ha inneburit ett hot mot Petrograd. Mett skriver: ”Med vapenmakt skulle de aldrig segra. I bästa fall kunde man hållit Röda Armén stängden i fjorton dagar, vilket skulle kunna haft en viss betydelse – i och med islossningen förvandlades Kronstadt till en verklig fästning, i stånd att försvara sig.” (Sid 25.)

Vi ska senare se att något oväntat ägde rum mellan upprorets inledning och den uppseglande organiserade sammansvärjningen. Men ingen av författarna förklarar hur en fästning av denna typ hade kunnat vara ointaglig utan förstärkningar utifrån, förstärkningar som bara kunde komma från de vita och de kapitalistiska makterna. Skirda kanske märker hur svaga hans argument är, och försöker tona ner denna risk genom att föra fram följande jämförelse: ”Det går inte att förneka att den internationella reaktionen – som alltid – verkligen spekulerade i detta uppror. Hade den inte också spekulerat i Lenin, när han på väg till Ryssland korsade hela den tyska fronten i sitt berömda plomberade tåg?” (Sid 68.)

Det fanns inget plomberat tåg som ”korsade hela den tyska fronten”.⁹ Men hur kan man ställa Lenin på väg till sitt hemland för att driva på revolutionen på samma plan som ett uppror mot regeringen som inrättades av oktoberrevolutionen! Förvisso är inte Skirda speciellt noggrann med sanningshalten i sina påståenden. När man läser hans bok får man för första gången läsa vad ingen annan historiker, oavsett uppfattning, tidigare upptäckt: ”Majoriteten vid partiets tionde kongress ansåg att Kronstadt hade rätt, men slöt ändå upp bakom Lenin, Trotskij, Zinovjev och de andra ledarna.” (Sid 70-71.)

Inte en enda gång analyserar de två anarkistiska författarna den situation som Sovjetryssland stod inför. Inte ett ord sägs om hotet från utlandet. Som mest erkänner Ida Mett att det existerade inhemska problem och en situation där till och med en del av proletariatet hade demoraliserats: ”Fabrikstölder blev ett slags kompensation för den uruselt betalda arbetskraften.” (Sid 5.)

På Trotskijs påstående att de upproriska Kronstadtmatroserna inte var de samma som hade stått i främsta ledet 1917 och därefter hade kämpat på alla fronter, utan var politiskt mer efterblivna och till och med reaktionära element, så svarar Ida Mett bara att det gällde överallt. ”Trotskijs teori att Kronstadt hade berövats sina bästa element håller inte. Kronstadt hade berövats sina bästa element lika mycket som Ryssland i sin helhet, som knappt hade rest sig efter inbördeskriget.”¹⁰

Alla människor är goda, alla människor är onda – det är upp till oss alla att välja vilket påstående som bäst passar det vi vill försvara. Hursomhelst är det bekvämare att gå in på detta än på en mer uttömmande analys, vilket exempelvis Lenin gjorde. Han insåg att sovjetsamhället inte bara hade berövats sina bästa element, utan också att personer som sökte personlig vinning hade dragits in i

9 Det ”plomberade tåget”, som efter februarirevolutionen förde Lenin och andra ryska emigranter från Schweiz via Tyskland tillbaka till Ryssland, korsade inga militära fronter. Det tog passagerarna från det neutrala Schweiz till det neutrala Sverige, varifrån de for till Finland, som då fortfarande var en del av Ryssland.

10 Detta citat finns inte i den svenska upplagan. P Frank citerar ur den franska upplagan sid 20. - öa.

statsapparaten, och han föreslog därför åtgärder för att ta itu med det.

Ska man verkligen behöva bemöta den gamla käpphästen ”bolsjevikisk moral”, som Mett diskuterar i sin bok? Även Skirda behandlar den, och citerar med gillande anarkisten Bakunins skällsord mot marxisterna på 1800-talet. Skirda utnyttjar Bakunins gamla ord mot bolsjevikerna: de ”ljuger alltid. Det är deras styrka, deras liv, hela hemligheten bakom deras existens. De har upphöjt falskheten till vetenskap, och det finns ingen regering i världen som kan tävla med dem i att förfälska sanningen.”

Våra författare – som nuförtiden kan vända sig till den ortodoxa slavofilen Solzjenitsyn för att få moraliskt stöd gentemot bolsjevikerna – ljuger inte, de förvanskar bara bolsjevikernas ståndpunkter. När bolsjevikerna säger att generaler, kontrarevolutionärer, försökte manipulera upprorsmännen, då vänder anarkisterna det till ett påstående att det var dessa generaler som utlöste upproret, och att ”Lenin, Trotskij och hela partiledningen mycket väl visste, att det inte var frågan om någon 'generalrevolt'.” (Mett, sid 17.) I större eller mindre utsträckning utsätts samtliga fakta för denna behandling. De gör inte det minsta försök till en seriös analys av situationen, men samtidigt finns det överväganden av annan ”teoretisk” karaktär i deras verk. För att illustrera hur dessa tilltänkta dräpare av den revolutionära marxismens drake tänker ska vi ge några exempel.

Låt oss första lyssna till Ida Mett. Efter att ha slagit fast att **Den förrådade revolutionen** visar att Trotskij inte förstod ”byråkratins födelse”, ger Mett sitt teoretiska bidrag i denna fråga: ”Man behöver inte länge leta efter byråkratiseringens orsaker. Dess rötter var djupt förankrade i den bolsjevikiska statsuppfattningen; uppfattningen att staten måste ledas och kontrolleras av ett enda parti, som självt är absolutistiskt och byråkratiserat organiserat.” (Sid 54.)

Byråkratiska uppfattningar ger upphov till byråkrati på samma sätt som opium orsakar sömn genom sina sömngivande egenskaper. Trotskij gjorde fel som förklarade byråkratins tillväxt och uppkomst med landets efterblivenhet, låga kulturella nivå och revolutionens isolering. Nej, det var ett begrepp eller en idé som orsakade det sociala fenomenet stalinismen. Ida Mett har säkerligen aldrig funderat över varför vi inte lever i en lycksalighetens värld efter Jesus och Buddha, efter Bakunin, Tolstoj, Gandhi och så många andra godhetens apostlar. De inskränker mänsklighetens historia till en kamp mellan gott och ont. Ändå känner sig Ida Mett tvungen att angripa Trotskij's argument om böndernas inställning (som hon hursomhelst inte förstätt). Hon skriver så här:

Det finns folk som på en och samma gång påstår, att dels var Kronstadtrevolten mot byråkratin en bonderevolt och dels var byråkratin själv av bondeursprung. Att bolsjevikerna med en sådan uppfattning om bondeklassen vågade förespråka den socialistiska revolutionens idé — och i ett agrarland! — är underligt.

Det finns de som påstår, att bolsjevikerna tillgrep handlingar i stil med Kronstadtrevoltens kväsande i hopp om en kommande världsrevolution, vars föregångare de ansåg sej vara. Men en revolution i ett annat land, skulle inte den ha inspirerats av ryska revolutionens anda? Med tanke på den enorma moraliska auktoritet som ryska revolutionen åtnjuter världen över, måste man fråga sig om inte denna revolutions avvikelser skulle kunnat lämna kvar ett bestående intryck på andra länder. (Sid 54-55.)

Återigen är det idéer, eller avvikelser från dem, som avgör revolutionens karaktär. Den historiska materialismen har ersatts av den mest förenklade typ av filosofisk idealism.

Om vi lämnar Ida Mett och går över till Skirda, så möts vi inte längre av förvirring utan av ohämat vanvett:

NEP... [var] ett öppet och rättframt återvändande till kapitalismen, vilket säkerligen inte skulle ha varit möjligt utan att förtrycka proletariats sista revolutionära andetag i Kronstadt...

De ryska bönderna och arbetarnas oktober går inte att förlika med bolsjevikernas... Den bolsjevikiska kontrarevolutionen... När en ledande grupp i oktober 1917 ersattes av en annan så blev skillnaden bara sättet att regera; dekretens tidsålder hade inletts... I juni 1918 nationaliserades de

största fabrikerna, och det innebar att de hamnade under regeringens och ekonomikommissariatets direkta kontroll...

Villfarelsen om en "proletariatets diktatur" i ett land där bönderna utgjorde nio tiondelar av befolkningen...

Inbördeskriget skulle göra det möjligt att förvärva denna konstgjorda motsättning mellan städerna och landsbygden.

[Med NEP] hade Lenin därför lyckats i sitt vågspel: att återuppliva kapitalismen där den inte längre existerade! Detta spratt utfördes så skickligt att det fullständigt förbisågs av alla oppositionella.

Oktoberrevolutionen var alltså bara ett byte av regering, ingen förändring av samhällsordningen. Men med NEP lyckades Lenin "återuppliva" kapitalismen så skickligt att hela bolsjevikpartiet, både anhängare och motståndare, inte märkte något galet vid den tionde kongressen.

För att avrunda Skirdas bild bör man tillägga att hans hat mot bolsjevismen är gränslöst: "Det fanns några ömsinta personer som beklagade hans [Dybenkos] 'utrensning' 1938." (Sid 53.) Precis som de vita emigranterna frossar han alltså i Stalins utrotning av bolsjevikerna.

Vi övergår nu till **Kronstadt 1921** av Paul Avrich. Skirda har läst den, och han säger om den:

väldokumenterad, den grundligaste studie som någonsin har publicerats på engelska. Tyvärr har inte författaren förstått något av Kronstadtrörelsens karaktär och betydelse, och han skapar förvirring genom att vårdslöst blanda samman vitryssar i utlandet med upproret. Det visar vilka begränsningar alla "akademiska" studier över ett sådant ämne har. (Sid 261.)

Innan vi går in på hur Paul Avrich "vårdslöst" för in vita emigranter, så ska vi först titta var Paul Avrich själv står och få en samlad bild av hans bok. Avrich är professor vid Queens College i New York och är varken bolsjevik eller trotskist. Boken tar ingen klar ståndpunkt, utan uppvisar snarare en viss politisk eklekticism, som återspeglas i flera meningar. Han uppfattar till exempel två revolutionära strömningar i den ryska historien: en som är centralistisk och representeras av Lenin och hans parti, och den andra som utgörs av socialistrevolutionärerna och anarkisterna, som är mot all regeringsauktoritet. Enligt hans åsikt var NEP ett tyst medgivande från Lenin att mensjevikerna hade rätt när de kritiserade den socialistiska oktoberrevolutionen såsom "förhastad".

Om Avrighs politiska konturer är suddiga, så formulerar han sina slutsatser om Kronstadt betydligt klarare. Han skriver i inledningen till sin bok: "Situationen i Kronstadt var sådan att en historiker kan känna sympati med rebellerna och ändå medge att bolsjevikerna gjorde rätt när de kuvade dem. Att inse detta är i själva verket att förstå det tragiska i Kronstadt." (Sid 6.)

Avrich drog denna slutsats efter att ha genomfört ett samvetsgrant arbete, och utan att hoppa över fakta. I det första kapitlet beskriver han den inre och yttre situationen på ett sätt som är identiskt med dåtidens bolsjevikerna, och på ett sätt som ingen kan ifrågasätta. Han betonar det trängande behovet av NEP och de resultat den åstadkom. Han pekar på att oroligheter av den typ som förekom i Tambovregionen var vanliga, och han anmärker att tecken på antisemitism och anti-intellektualism också visade sig. Han antyder att sådana tecken också fanns under Kronstadthändelserna. Han diskuterar strejkerna i Petrograd som föregick Kronstadt och kommer till följande slutsats:

För många intellektuella och arbetare var bolsjevikerna, med alla sina fel, dessutom ännu så länge det bästa skyddet mot att revolutionen skulle falla och mot att de vita skulle återuppträda. Av dessa orsaker var strejkerna i Petrograd ödesbestämda att bli kortvariga. De slutade faktiskt nästan lika snabbt som de hade börjat, utan att ha lett till ett väpnat uppror mot regimen. (Sid 50-51.)

Sedan fortsätter författaren med en lång sociologisk analys och genomgång av de historiska händelserna. Även om hans slutsatser liknar Trotskijs, så skiljer de sig på i synnerhet två punkter:

1. Avrich betraktar Kronstadtmatroserna som en grupp, utan att göra de distinktioner som Trotskij gjorde, såsom utbildade arbetare, efterblivna bönder, och ett mellanliggande skikt som vacklade däremellan.
2. Han betonar sedan de ultravänsteristiska, odisciplinerade särdrag som var en del av Kronstadts hela historia, både 1905 och 1917, och innefattar i detta även matrosernas välkända roll under maktövertagandet i oktober. Avrich antyder att dessa tendenser visade sig även efter oktober, långt innan upproret bröt ut i mars 1921.

Avrich bekräftar den förändring av Kronstadtgarnisonens sammansättning som ägde rum under inbördeskriget, men med några reservationer. Han nämner till och med ett uttalande som Petritjenko, upprorets viktigaste ledare, gjorde i Finland, dit han flydde sedan upproret hade krossats. Enligt detta uttalande, som återfanns i *US State Departments National Archives*, "var 'tre fjärdedelar' av Kronstadtgarnisonen från Ukraina, och en del av dem hade kämpat med de bolsjevikfientliga trupperna innan de inträdde i Sovjetflottan." (Sid 93.) Avrich nämner de "ogrundade rykten" som florerade innan upproret startade och spred sig medan det pågick. Han betecknar rörelsens ideologi som "anarkopopulistisk".

Han går också in på detaljer som visserligen inte är avgörande vad själva rörelsen beträffar, men ändå är mycket intressanta, som till exempel general Kozlovskijs roll i Kronstadt. Så fort upproret bröt ut gav generalen matroserna rådet att gå på offensiven. Matrosernas inrotade misstro mot auktoriteter gjorde dock att de aldrig följde rådet.

Vad gäller parollen "sovjeter utan kommunister", så säger författaren att den inte restes av Kronstadt utan av sibiriska bönder och anhängare till Machno. Slutligen är han också av uppfattningen att "jämfört med inbördeskrigets antisovjetiska rörelser... var Kronstadt en affär av blygsamma proportioner", "men eftersom den var belägen vid Östersjön och inte i det fjärran inlandet, kunde [den] fungera som en språngbräda för en invasionsarmé." (Sid 218.)

Det är diskussionen kring frågan om det fanns en sammansvärjning i samarbete med kontrarevolutionära emigranter, och om den spelade någon roll under upproret, som gör Paul Avricks bok mycket intressant.

Författaren bekräftar Lenins samtliga observationer av den våldsamma upphetsning som uppstod i emigrantkretsar under de första månaderna 1921. Han nämner olika emigranternas försök att ingripa när revolten hade brutit ut: uttalanden till den internationella pressen, upprättandet av en kommitté i Finland, utnyttjandet av det ryska Röda korset, vädjanden om matvaror och vapen, vädjanden till banker och försäkringsbolag om att skänka pengar, och så vidare. Emigranterna hade förbindelser till den franska regeringen, som lovade dem livsmedel och förhandlade med de finska myndigheterna. Men dessa såg att upproret inte hade någon chans att segra och slog dövörat till. Av samma skäl intog den amerikanska regeringen en likadan hållning.

Man kan hävda att inget av detta gick längre än till agitation från emigranterna, att de inte fick ut något av det, och att det inte bevisar förekomsten av en sammansvärjning i själva Kronstadt. Men Avrich presenterar ett dokument som han har hittat i den Ryska nationella kommitténs arkiv. Han har spårat historien bakom denna emigrantorganisation. Arkiven finns numera vid Columbia University. Ingen kan betvivla att dokumentet är äkta. Innan Paul Avrich hittade det var det okänt. Hade sovjetregeringen varit medveten om dokumentets existens hade den haft all anledning att utnyttja det. Det är så övertygande att vi har återgivit det i sin helhet. Här är texten till detta "Memorandum". Titeln är ytterst betecknande:

* * * *

Topphemligt

MEMORANDUM ANGÅENDE ORGANISERINGEN AV ETT UPPROR I KRONSTADT

Informationer från Kronstadt får oss att tro att det kommer att bryta ut ett uppror där till våren. Om upprorets förberedelser får ett visst stöd utifrån kan man vara helt säker på att det kommer att lyckas. Det gynnas av följande omständigheter:

Alla de fartyg i Östersjöflottan som är av militär vikt ligger för närvarande samlade på redde i Kronstadt. Den dominerande kraften i Kronstadt är matroserna i den aktiva flottan, liksom de av matroserna som har landtjänstgöring på fästningen i Kronstadt. All makt är samlad i händerna på en liten grupp kommunistiska matros (den lokala sovjeten, tjekan, den revolutionära domstolen, kommissarierna, skeppskollektiven, etc). Resten av garnisonen och arbetarna i Kronstadt spelar en obetydlig roll. Bland matroserna kan man dessutom se ett flertal omisskännliga tecken på ett massivt missnöje med den existerande ordningen. Om en liten grupp personer genom en rad beslutsamma och snabba operationer griper makten i Kronstadt, så kommer matroserna omedelbart att enhälligt ansluta sig till upprorsmännen. Det har redan bildats en sådan grupp bland matroserna, och den är förmögen och beredd att genomföra de mest energiska aktioner.

Sovjetregeringen är medveten om att matroserna är fientligt inställda till den. På grund av detta har den vidtagit åtgärder som säger att man bara ska skicka matförråd för en vecka åt gången till Kronstadt, medan det tidigare skickades matförråd för en månad till lagren i Kronstadt. Sovjetmyndigheterna har så dålig tilltro till matroserna att ett infanteriregemente ur Röda armén har tilldelats vakttjänstgöringen längs tillfarterna till Kronstadt, över isen som nu täcker Finska viken. I händelse av ett uppror kommer inte detta regemente att kunna erbjuda matroserna något större motstånd, dels därför att de är så få till antalet, och dels därför att regementet, om upproret har förberetts korrekt, kommer att överrumplas av matroserna.

Om rebellerna tar kontrollen över Kronstadts flotta och artilleri så har de garanterat överlägsenhet över alla andra fästingar som inte ligger direkt på Kotlinön. Artilleriet på dessa fästingar har skjutvinklar som gör att de inte kan beskjuta Kronstadt, medan Kronstadts kanoner kan ge eld mot dessa fästingar (Obrutjev fästningen gjorde uppror i maj 1919, men föll en halv timme efter att Kronstadt öppnade eld mot den).

Omedelbart efter upprorets inledning är det enda militära motstånd som finns tillgängligt bolsjevisk eldgivning från batterierna på Krasnaja Gorka (en fästning som är belägen på fastlandet på Finska vikens sydkust). Men Krasnaja Gorkas artilleri är helt maktlöst mot artilleriet på fartygen och batterierna i Kronstadt. På fartygen och i Kronstadt finns inte mindre än 8 tiotumskanoner och 32 tolvtumskanoner (vi har inte räknat med kanoner med mindre kaliber och kanoner vars tillstånd vi inte har pålitliga informationer om). På Krasnaja Gorka finns det bara 8 tolvtum och 4 åttatumskanoner. Resten av Krasnaja Gorkas bestyckning är ofarlig för Kronstadts del, beroende på att den har så låg kaliber. Man bör tillägga att artilleriets hela ammunitionsförråd, både till Kronstadt, Krasnaja Gorka och Östersjöflottan, förvaras i ammunitionsdepåerna i Kronstadt, och att de följaktligen skulle hamna i upprorsmännens händer. Bolsjevikerna kan alltså inte slå ned upproret i Kronstadt med hjälp av artillerield från Krasnaja Gorkas batterier. I händelse av ett artillerislag mellan Krasnaja Gorka och Kronstadt får man tvärtom anta, att de senare kommer att segra (upproret på Krasnaja Gorka i maj 1919 slogs ned av Kronstadt efter 4 timmars eldgivning, och när den avslutades var alla byggnader i Krasnaja Gorkaområdet förstörda – för att spara Krasnaja Gorkas batterier hade bolsjevikerna förbjudit eldgivning mot dem).

Utifrån vad som sagts är det uppenbart att omständigheterna är mycket gynnsamma för att ett Kronstadtuppror ska bli framgångsrikt: (1) förekomsten av en sammansvetsad grupp av energiska organisatörer av upproret; (2) en sympatisk inställning till ett uppror bland matroserna; (3) ett

aktivitetsområde som begränsas av Kronstadts trånga gränser. Genomförs omvälvningen innanför dessa gränser kommer upprorets framgång att vara garanterad; och (4) Kronstadts isolering och matrosernas sammanhållning gör det möjligt att förbereda upproret i fullkomlig hemlighet.

I händelse av seger för upproret kommer inte bolsjevikerna att kunna inta Kronstadt med vare sig eldgivning från land eller beskjutning i kombination med en landstigningsstyrka. De har nämligen inte tillgång till stridsberedda skepp utanför Kronstadt eller ett landbaserat artilleri med tillräcklig eldkraft för att slå ned eldgivningen från Kronstadts batterier (i synnerhet som Krasnaja Gorka är maktlöst mot dem). Vidare bör man notera att Kronstadtfästningen och den aktiva flottan är utrustad med så mycket antilandstigningsartilleri att det inte förefaller möjligt att bryta igenom spärredden från den. För att kunna landsätta trupper måste först nämnda artilleri neutraliseras, vilket bolsjevikerna inte kommer att kunna göra eftersom Kronstadts och flottans tunga artilleri kommer att ge understöd till antilandstigningsartilleriet.

Utifrån vad som framlagts ovan kan man anta att Kronstadt skulle vara militärt helt säkrat efter upproret, och det kan förväntas hålla ut så länge som det behövs.

Men efter revolten skulle de inhemska levnadsförhållandena kunna bli ödesdigra för Kronstadt. Livsmedelsförråden kommer bara att räcka till under några dagar efter upproret. Om inte livsmedel levereras till Kronstadt omedelbart efter omvälvningen, och om man inte garanterar senare nödvändiga sändningar, så kommer det oundvikligen att uppstå svält som kommer att tvinga Kronstadt att ge sig för bolsjevikerna. De ryska antibolsjevikiska organisationerna är inte starka nog att lösa detta livsmedelsproblem ensamma, och har därför tvingats vädja till den franska regeringen om hjälp.

För att undvika förseningar i livsmedelsleveranserna till Kronstadt omedelbart efter upproret, måste de nödvändiga leveranserna vid en på förhand bestämd tidpunkt placeras på transportfartyg, som sedan ska vänta i Östersjöhamnarna på order att avsegla till Kronstadt.

Utöver att Kronstadt kan kapitulera till bolsjevikerna på grund av brist på livsmedel, så bör man förvänta sig att stämningen bland rebellerna kan försämrans, och det kan också leda till att bolsjevikernas makt i Kronstadt återupprättas. Om inte de upproriska matroserna får sympatibevis utifrån är det oundvikligt att stämningarna försämrans. I synnerhet är det viktigt med sympatibevis från den ryska armén under general Wrangel. Samma sak skulle hända om matroserna skulle känna sig isolerade från resten av Ryssland, och uppleva att det verkar hopplöst att upproret utvecklas och leder till att sovjetmakten i själva Ryssland störtas.

Med tanke därpå vore det ytterst lämpligt om ett franskt militärfartyg skulle komma till Kronstadt snarast möjligt efter upprorets avslutande, och med sin närvaro symbolisera fransmännens hjälp. Ännu mer tillrådligt vore om enheter ur den ryska armén skulle anlända till Kronstadt. Enheterna bör i första hand väljas från den ryska Svarta havsflottan som nu ligger i Bizerte, ty om Svarta havsmatroserna skulle komma för att hjälpa Östersjöflottans matroser, skulle det utlösa en ojämförlig entusiasm bland de senare.

Man bör heller inte glömma att det speciellt under de första dagarna efter omvälvningen inte går att räkna med någon ordnad organisering i Kronstadt, och i detta avseende skulle ankomsten av enheter ur den ryska armén eller flottan under general Wrangels kommando kunna få ytterst gynnsamma konsekvenser, eftersom all makt i Kronstadt automatiskt skulle övergå till de äldre officerarna i dessa enheter.

Om man dessutom tänker sig att inleda en operation från Kronstadt för att störta sovjetmakten i Ryssland, så krävs det också att general Wrangels trupper överförs dit. Det är i detta avseende

inte fel att nämna att Kronstadt vore en osårbar bas för sådana operationer eller till och med bara hot om dem. Det närmaste angreppsmålet från Kronstadt skulle dessutom bli det försvarslösa Petrograd. Om Petrograd intogs så skulle man ha nått halvvägs till en fullständig seger över bolsjevikerna.

Om det av någon orsak inte anses lämpligt med ett fälttåg från Kronstadt mot Sovjetryssland under den kommande perioden, så kan det ändå vara av stor vikt för den allmänna militärpolitiska utvecklingen i Europa till våren att de antibolsjevikiska krafterna stärks i Kronstadt och agerar i förbund med den franska befälsstaben.

Men man får inte glömma, att om de otillräckliga livsmedelsförråden i Kronstadt eller en eventuell demoralisering av Östersjömatroserna och Kronstadtgarnisonen leder till att upprorets inledande framgångar vänds i sin motsats, så kommer den uppkomna situationen inte att försvaga sovjetmakten, utan tvärtom stärka den och misskreditera dess motståndare.

Med hänsyn till det ovan sagda är de ryska antibolsjevikiska organisationerna av uppfattningen att de absolut inte kan bidra till Kronstadtupprorets seger om de inte har fullständiga säkerheter för att den franska regeringen har beslutat sig för att vidta lämpliga åtgärder i detta avseende, och då i synnerhet: 1) har åtagit sig att ge finansiellt stöd till förberedelserna av upproret. Eftersom omständigheterna för ett uppror är så gynnsamma krävs det ytterst obetydliga summor – sannolikt mindre än 200.000 franc; 2) vidare har åtagit sig att finansiera Kronstadt efter upprorets genomförande; 3) har vidtagit åtgärder för att skaffa livsmedel till Kronstadt och garanterat att de första livsmedelsleveranserna anländer så fort omvälvningen har fullbordats i Kronstadt; 4) har tillåtit franska militärfartyg att anlöpa Kronstadt efter omvälvningen, och även att infanteri- och flottenheter ur general Wrangels trupper ska anlända.

I samband med det ovan sagda bör man också komma ihåg att upproret kommer att äga rum i Kronstadt till våren även om inte de franska överkommandot eller de ryska antibolsjevikiska organisationerna deltar i förberedelserna och ledningen av upproret, men att det då bara kan lita till sina egna krafter. Efter en kortvarig seger är det i så fall dömt till nederlag. En sådan utveckling skulle öka sovjetmaktens prestige avsevärt, och beröva dess motståndare en sällsynt, ja till och med unik möjlighet att överta Kronstadt och därigenom ge bolsjevismen ett av de hårdaste slag den kan drabbas av.

Om den franska regeringen skulle hålla med om principerna i de uppfattningar som lagts fram ovan, så vore det lämpligt om den utsåg en person med vilken representanter för upprorets organisatörer kan sluta mer detaljerade avtal i denna fråga, och till vilken de kan vidarebefordra detaljerna i själva upprorsplanen och de efterföljande åtgärderna, liksom mer exakta data rörande de pengar som behövs för organiseringen och den vidare finansieringen av upproret.

* * * *

Tvårt emot anarkisten Skirdas påstående ser vi att Paul Avrich inte ”vårdslöst [blandar] samman vitryssar i utlandet med upproret”. Det memorandum han återfann visar att vita emigranter var mycket intresserade av den situation som växte fram i Kronstadt. I själva verket var de mer än bara intresserade. Vilken domstol eller undersökningskommission som helst skulle betrakta detta memorandum som ett ovedersägligt bevis på en sammansvärjning mellan krafter utanför och i själva Kronstadt. Alla element finns där: situationen; en politisk, militär och finansiell plan; en liten grupp som var beredd att genomföra den. Enligt vår uppfattning har Paul Avrich på ett övertygande sätt visat att detta memorandum skrevs flera veckor innan upproret, och att det författades av en medlem i det ryska Röda korset – en man vid namn G F Tseidler som hade emigrerat till Finland. Hursomhelst visar en genomläsning av detta dokument att författaren inte var någon nybörjare i fråga om

sammansvärjningar. Dokumentets text lämnar inget tvivel om att det faktiskt fanns förbindelser mellan författaren och en eller flera personer i Kronstadt.

Den amerikanska historikern har försökt utreda vilka personer som var, eller kunde ha varit med i denna grupp konspiratörer i Kronstadt. Tseidler och general Kozlovskij är misstänkta, men det finns inga bevis som klart pekar ut någon annan, även om några av de som efter krossandet av upproret emigrerade till Finland upprättade förbindelser med den Ryska nationella kommittén [ett organ i det Nationella centrat]. Även om sammansvärjningens medlemmar aldrig öppet avslöjade sin existens som grupp, så är det mer än troligt att de deltog som individer i Kronstadthändelserna. Det finns inga som helst bevis för att denna grupp var ansvariga för upprorets inledning. Det är till och med sannolikt att upproret bröt ut spontant. En genomläsning av memorandumet gör att vi, precis som Paul Avrich, tror att:

det inte fanns tid att sätta [centrats] planer i verket. Upproret kom för tidigt, flera veckor innan man kunde få till stånd planens grundläggande förutsättningar – issmältningen, upprättandet av en underhållslinje, säkrandet av stöd från Frankrike och förflyttningen av Wrangels utspridda armé till en närbelägen landningsplats. (Sid 126-27.)

Vi har slagit fast att det fanns planer på en sammansvärjning. Det är mer än troligt att upproret som konspiratörerna räknade med ur deras synvinkel bröt ut för tidigt. Sovjetledarna kände inte till memorandumet, men var däremot medvetna om emigranternas och deras ryska medbrottslingars intriger, och visste att de inte hade någon tid att förlora. Så fort isen smälte skulle Kronstadt få hjälp från världens alla kontrarevolutionärer. NEP skulle inte hinna ge några resultat. Böndernas vacklan skulle kunna leda till konflikter mellan dem och arbetarklassen. Därför beslutade sig sovjetledarna för att ingripa och snabbast möjligt slå ner revolten.

Bara personer som letar efter billig antikommunistisk propaganda eller försöker ”rättfärdiga” en tillbakagång i sin egen utveckling, kan låta bli att dra den enda rimliga slutsatsen av de obestridliga avslöjandena i Paul Avrighs bok: Lenins och Trotskij's analys av Kronstadt var korrekt, och de hade all anledning att vara oroliga för upprorets kontrarevolutionära potential.¹¹

Men en fråga kvarstår. Den ställs av de anhängare till den socialistiska revolutionen som inte sätter likhetstecken mellan Stalin å ena sidan och Lenin-Trotskij å den andra.

Även om Lenin och Trotskij hade rätt i sin analys av Kronstadthändelserna, så kan man fråga sig om de inte, precis som trollkarlens lärling, i själva verket startade och stödde en process som röjde vägen för stalinismen. Med andra ord, om inte Lenin och Trotskij – oavsiktligt och mot sin vilja – genom att undertrycka upproret ledde in oktoberrevolutionen på vägen mot termidor.¹² Det är en viktig fråga som tål att diskuteras.

Ingen kan på allvar förneka att den tidens sovjetledning – främst Lenin och Trotskij – var pålitliga representanter för den socialistiska världsrevolutionen och försvarade den allt vad deras politiska och materiella tillgångar förmådde. För dem kunde det inte handla om ”socialism i ett land”, ett begrepp som fördes fram först fyra år senare. Å andra sidan hade det redan uppstått avsevärda byråkratiska symptom och missförhållanden i Sovjetrepubliken, även om byråkratin ännu inte hade något politiskt ledarskap eller någon uttalad ideologi. Bolsjevikerna medgav öppet att dessa fenomen existerade, i första hand Lenin i sitt tal vid den tionde kongressen där han också diskuterade Kronstadt. Vi vet också att Lenin ägnade de sista åren av sitt liv åt att försöka hitta medel som inte

11 Vad gäller omfattningen på det förtryck som följde på upproret finns det alla möjliga obekräftade versioner i omlopp. Trotskij skriver i sina artiklar från 1938 att han inte har tillgång till fler bevis i denna fråga. Vi tänker inte spekulera om det. - PF.

12 Den franska revolutionens ”termidorianska” fas inleddes den nionde Termidor (27 juli 1794), då kontrarevolutionen genomförde en dramatisk kupp och avrättade de revolutionära jakobinerna. Trotskister brukar använda ordet ”termidor” för att beteckna motsvarande samhällsförhållanden under den ryska revolutionen, det vill säga en ökande social, ekonomisk och politisk reaktion under de gamla formerna och fanorna - öa.

bara skulle avslöja och bromsa byråkratins tillväxt, utan också slå mot byråkratin inom partiets toppskikt. I detta syfte ämnade Lenin bilda ett block med Trotskij för att bekämpa Stalin vid partiets tolfte kongress. Vid tiden för upproret företrädde alltså inte bolsjevikledningen byråkratin, vare sig ideologiskt eller politiskt, utan tvärtom bekämpade de den.

Möjligen kan man argumentera att de metoder som användes för att slå ner upproret underlättade för byråkratin att senare använda samma metoder mot sina motståndare i bolsjevikpartiet, både på höger- och vänsterkanten, och ännu längre fram använda dem mot medlemmarna i den fraktion som hade säkrat Stalins seger över partiet. Men detta argument är abstrakt. Det är oundvikligt att båda sidor kommer att använda samma metoder i kampen mellan klasser eller olika sociala skikt. Ska alltså det revolutionära partiet avsvära sig användandet av våld på grund av att det är möjligt att det senare uppstår en fraktion som kan ta till våld mot den del av partiet som är trogen det revolutionära programmet?

Man kan lika abstrakt argumentera att när X väl har deltagit i kväsandet av Kronstadtupproret, då följer naturligt att X senare blir en obarmhärtig GPU-agent som förföljer trotskismen. Men detta är ett individualpsykologiskt sätt att betrakta saker och ting, och förbiser det enda giltiga kriteriet – de samhällskrafter som verkar under en given händelse. Ska vi förklara Napoleons förtryck mot de kvarvarande republikanerna med jakobinernas terror mot kontrarevolutionen, eller på grund av att vi i båda fallen finner att en Fouché¹³ och några andra är inblandade? Hur kan man hålla Lenin ansvarig för Stalins handlingar sedan denne orättmätigt hade tillskansat sig Lenins namn och förvrängde hans åsikter? Det är den ”logik” som används för att hävda att Lenin gav upphov till Stalin..

Givetvis kan man argumentera att bolsjevikerna på den tiden förkastade och fördömde byråkratin, men att de ändå underskattade den fara som den innebar, och man kan också säga att stalinismen fick konsekvenser som Lenin och Trotskij aldrig hade kunnat drömma om. Det är riktigt, men det bevisar ingenting. Ty 1921 förutsåg ingen, och kunde heller ingen förutse, ett så nytt fenomen som stalinismen. Inte ens flera år senare, i slutet av 20-talet, förutsåg Trotskij – som ingen kan anklaga för att sakna insikt – att stalinismen skulle hålla ut så länge som den har gjort.

Den enda rimliga förklaringen är att krossandet av upproret visserligen garanterade sovjetregeringens överlevnad, men i viss mån också försvagade bolsjevikpartiets inre styrka. Många redogörelser från personer som var närvarande vid Kommunistiska internationals tredje kongress nämner exempelvis bolsjevikernas olust när Kronstadt togs upp. Under inbördeskriget hade de genomlevt besvärliga men också inspirerande tider. Oavsett vilka svårigheter de klarade av i Kronstadt så gav det inte upphov till någon känsla av stolthet eller belåtenhet – tvärtom.

Men kväsandet av Kronstadt (som trots allt bara var en episod) stärkte den framväxande byråkratin (som fördömdes av Lenin) mycket mindre än händelser av betydligt större omfattning: att den tyska revolutionen besegrades utan strid 1923; världsrevolutionens nedgång; och senare framförallt nazismens maktövertagande i Tyskland, även det utan strid. Från och med då spred sig förtvivlan alltmer inom Sovjetunionens ledande kretsar.

Och slutligen bör de som ställer de frågor vi just har besvarat själva svara på denna fråga: vad annat kunde Lenin och Trotskij göra än slå ner upproret? Borde de ha givit upp och överlämnat regeringsmakten? Om inte, vad kunde man annars göra? Under oerhört farliga förhållanden hade den dåvarande sovjetledningen visat att den kunde övervinna alla möjliga hinder som kapitaliststaterna och de vita trupperna ställde i dess väg. Man kan utgå ifrån att detta ledarskap skulle ha föredragit

13 **Joseph Fouché** (1773-1820) satt i det franska Nationella konventet (1792-95) och under revolutionens mest radikala period var han en av de hårdaste jakobinerna. Han spelade en nyckelroll under Termidor, och förbjöd som polisminister jakobinklubbarna och förföljde deras broschyrförfattare och redaktörer. Han stödde Napoleons statskupp den 18:e Brumaire och var polischef både under konsulatet och imperiet. Efter Waterloo arbetade han under Ludvig XVIII:s regering. Hans användande av polisen för politisk övervakning och förföljelser ledde till att han kom att kallas den moderna polisstatens fader.

en annan lösning än att kväsa upproret. Det är hursomhelst ett faktum att de först försökte förhandla. Det ledde ingen vart, och vi måste komma ihåg att det var bråttom. Bolsjevikerna kunde inte längre välja vilken metod de skulle använda. Än idag har ingen kunnat peka på någon annan möjlig lösning.

När Trotskij i slutet av 30-talet skrev hälften av de artiklar som återges i denna bok, så hade nästan 20 år förflutit. Överallt kunde man se stalinismens otäcka drag. Gång på gång hade Trotskij gått igenom händelseförloppet efter 1917, med största möjliga kritiska blick. Om han hade trott att det hade varit möjligt med någon annan lösning, så hade han sagt det och skulle inte återigen ha insisterat på att det var otänkbart att överlämna fästningen till rebellerna.

Låt oss sammanfatta och avsluta. Sju års krig, både internationellt och inbördeskrig, hade försatt landet i ett katastrofalt läge, och samtidigt var den internationella situationen hotfull. Freden var instabil och osäker. Väpnade band plundrade landet.

Om Kronstadtrevolten hade fått fortsätta mycket längre till, så hade den fått det fortfarande pyrande inbördeskriget att blossa upp på nytt. Resultatet hade blivit att kontrarevolutionen, som visserligen inte satte igång upproret direkt men ändå var aktiv i Kronstadt, skulle ha kunnat gå på offensiven igen. Det var dessa odiskutabla fakta som fick Paul Avrich att i sin tidigare citerade slutsats bland annat säga att "bolsjevikerna gjorde rätt i att kuva" Kronstadtopproret.

Men de matrosar som inte var indragna i komplotten då? De var söner till tålmodiga och missnöjda arbetare och bönder, och hade drivits att göra uppror av sina umbäranden. Det är dessa Paul Avrich talar om, när han i den andra delen av sin slutsats säger att han kan "känna med rebellerna".

Är inte detta, som en del säger, en alltför prydlig och balanserad uppfattning? Nej – och den ligger nära den uppfattning som bolsjevikledarna hade medan sovjetregeringens öde hängde på ett hår. Lenin insåg att upprorsmännen ville ha lika lite med de vita att göra som bolsjevikregeringen, och han förklarade Kronstadt med att arbetarna och bönderna var missnöjda, trötta och utmattade och att det fanns en gräns för vad människor kan klara av.

19 år efter upproret skrev Trotskij, i det ofullbordade manuskriptet till sin Stalinbiografi, i samma anda att rebellerna kanske hade goda avsikter men att de var missledda, och att det var en "tragisk nödvändighet" att slå ned revolten.

Här visar våra "Kronstadtexperter" Ida Mett och Alexander Skirda än en gång att de är trögtänkta. De skriver att Trotskijs ord "för honom innebar en stor ansträngning till objektivitet" (Mett, sid 49) och "en enastående ansträngning till klarhet" (Skirda, sid 90). Objektivitet och klarhet – Trotskij har verkligen inget behov att godkännas av personer som fullständigt saknar dessa kvalitéer¹⁴ Oavsett hur övertygande fakta om Kronstadt som än läggs fram, så kan vi hursomhelst vara säkra på att det inte kommer att hindra framtidens och även dagens Skirda från att upprepa sin våldsamt antikommunistiska och antitrotskyistiska kritik. Eftersom de vägrar att erkänna staten, så förnekar de också att det behövs en arbetarregering för att upprätta ett socialistiskt samhälle. Det har aldrig fallit dem in att det krävs starkt strukturerade organisationer för att störta kapitalismen, organisationer som utarbetar och tillämpar en strategi och taktik som svarar mot de aktuella behoven, styrkeförhållandena, och så vidare. De är bara intresserade av att uppmuntra revolter av olika slag, utan att bekymra sig om vad klassfienden gör och huruvida klassmedvetandet stärks om kampen misslyckas.

14 Dessa anmärkningar syftar på att ett stycke i den engelska utgåvan av Trotskijs bok **Stalin** saknas i den franska upplagan. Skirda låter inte ett sådant tillfälle passera, och skriver angående det: "Märkligt nog finns inte detta stycke i den franska översättningen", och antyder att det skulle vara något skumt med det. Det har inte fallit honom in att boken om Stalin aldrig fullbordades därför att Trotskij mördades på order av huvudpersonen i hans biografi. Natalja Sedova Trotskij protesterade mot de "tillägg" som förläggaren mot hennes vilja och tvärs emot Trotskijs avsikt, gjorde i boken, och hon är lika lite som någon annan trotskist ansvarig för de franska och engelska utgåvorna. Jag vet inte om det idag går att spåra orsaken till detta utelämnade. Men varför skulle Skirda "vårdslöst blanda samman" fakta, när han redan är övertygad om att bolsjevikerna definitionsmässigt förfalskar sanningen. - PF:s anmärkning.

Eftersom de vägrar erkänna både den kapitalistiska staten och arbetarstaten, så ser de kort sagt inget behov av strategi, taktik, organisering och ledarskap. För dem handlar det bara om uppror för upprorets egen skull.

Men vi är övertygade om att de som inte har blivit uppfödda på tomma plattityder om staten, partiet och så vidare, som vet att den socialistiska revolutionen inte kommer att genomföras med hjälp av dödsdömda uppror, utan med hjälp av en kamp som har förberetts och organiserats noggrant, att de kommer att tycka att bevisen är övertygande. De kommer att inse, att för bolsjevikerna var Kronstadt en sorglig episod i revolutionens historia, och en ”tragisk nödvändighet”.